

Hogyan lehet gyarmatosítani Magyarországot?

Vadai Ágnessel beszélget Rádai Eszter*

– Amikor a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen volt tanársegéd, még azelőtt, hogy politikussá vált volna, mit tanított?

– Alapvetően biztonságpolitikát, azon belül az új típusú biztonsági kockázatokkal meg kicsit az Európai Unió történetével és politikáival foglalkoztam. De mivel a tanársegédek az egyetemeken afféle állandó beugrónak is számítanak, szinte minden más, ott előforduló tárgyat is tanítottam.

– Azt mondta, új típusú biztonságpolitikai kockázat: ez mit jelent?

– 2001 után a terrorizmust és a szervezett bűnözést neveztük így.

– Vagyis amikor a Gyurcsány-kormány Honvédelmi Minisztériumának államtitkára volt, majd a nemzetbiztonsági bizottság elnöke, akkor a terület magasan képzett szakértőjeként, ráadásul egy jogi doktorátus birtokában szinte túlképzetten töltötte be ezeket a posztokat. Különösen akkor támad az embernek ilyen érzése, ha egy mai honvédelmi államtitkára, Németh Szilárdra gondol. Önt mi vonzotta

erre a nem kimondottan nőiesnek számító területre?

– Már a közgazdasági egyetem nemzetközi kapcsolatok, Európa-tanulmányok szakán is ezt tanultam, majd tanársegédként is a terrorizmus elleni küzdelem volt a kutatási területem. A doktori dolgozatomat is az antiterrorista politikák komparatív elemzéséből írtam, és amikor végeztem, akkor volt alakulóban a Zrínyin Matus János vezetésével a Biztonság- és Védelempolitikai Tanácsék. Azonnal jelentkeztem.

– Norvégul mikor tanult meg és miért? Másik öt nyelvre, az angol, a francia, a spanyol, az orosz és a német mellé...

– Alapvetően angolos voltam, két tannyelvű gimnáziumban érettségiztem, tehát angollal és oroszral mentem az egyetemre, a Közgázon pedig fölvettem melléjük a spanyol-tanár szakot. És mivel a rengeteg spanyolorám miatt sok időt töltöttem a nyelvi laborban, ami akkor a Horánszky utcában volt, és láttam, hogy ott úgynevezett kisebb nyelveket is lehet tanulni, például finnül, svédül, hollandul és norvégul, gondoltam, jó lenne egy északi nyelven is beszélni, és bementem egy norvég-órára. Így kezdődött.

– Mert már akkor tudta, hogy a leendő pályáján szüksége lesz a szer-teágazó nyelvtudásra? Vagy egyszerűen csak érdeklik, vagy – ahogy

* Interjúnk része annak a sorozatnak, amelyben az ellenzéki pártok ismert, de nem a legismertebb politikusait szólaltatjuk meg. Márciusi számunkban Ungár Péterrel, áprilisban Brenner Kolomannal, májusban Donáth Annával, júniusban V. Naszályi Mártával beszélgettünk, most a Demokratikus Koalíció politikusát faggattuk. (A szerk.)

mondani szokták – ragadnak önre a nyelvek?

– A köznévelkedés szerint nekünk magyaroknak, lévén a nyelvünk a finnugor eredetű, nehéz idegen nyelveken megtanulni. Én szerencsés voltam, nekem mindig mentek a nyelvek, könnyen tanultam, de ráadásul nagyon szorgalmas is vagyok...

– *Erre, aki figyeli a szerepléseit, azonnal rájön.*

– ...de leginkább abban voltam szerencsés, hogy a szüleim, amikor kicsi voltam, az angolos általános iskolába írtattak be.

– *Ők mivel foglalkoztak?*

– Az alsó középosztályból jöttek, fontosnak tartották, hogy tanuljunk, ezért hihetetlenül sokat tettek, rengeteg áldozatot hoztak, rendszeresen extra munkát vállaltak. Öröm és büszkeség volt számukra, hogy végül mindkét gyerekük diplomát szerzett.

– *Ilyen előzmények után miért lett politikus, és miért az MSZP-be lépett be 1999-ben?*

– Mert annyira evidens volt! Az én egész világom erre predesztinált, a szűkebb családom értékvilágában mindig eminens helyet foglalt el a szolidaritás, és én ezt akkor az MSZP-ben véltem megtalálni. Engem senki nem vádolhat azzal, hogy politikai kalandor volnék, aki csak a pozícióért ment, mert a párt, amelybe beléptem, épp ellenzékben volt, miközben az emberek általában a kormánypártokba szoktak belépni. Volt akkor, '99-ben a szocialista pártban egy elképzelés arról, hogy fiatalítani kell, nyitni kell a nők felé,

általában is nyitni kell, a korábbiaknál is sokkal jobban a társadalom felé, és ez engem nagyon vonzott.

– *Ez Kovács László elnöksége idején volt, amikor az MSZP meghirdette a jóléti rendszerváltás programját. Ami utólag nem bizonyult szerencsés döntésnek...*

– A döntésről vitatkozhatunk, de a választásomban a szolidaritás nagy szerepet játszott. A családom baloldali volt, engem ezek az impulzusok értek, nekem nem volt szimpatikus soha Orbán Viktor.

– *Viszont 2011-ben mégis a távozást választotta, követte Gyurcsány Ferencet, amikor kiszorították őt az MSZP-ből, és lett alapítója vele és más egykori MSZP-ssekkel, liberálisokkal, és talán egy-két MDF-essel együtt, majd egyik vezetője, most épp alelnöke a DK-nak.*

– Szerintem ez a „kiszorították” rossz kifejezés.

–*Miért?*

– Mert én nagyon jól emlékszem, hiszen az események közepében voltam, hogy a választási vereség után kísérletet tettünk egy párton belüli platform létrehozására, az lett volna a lényege, hogy kezdjünk el másfajta politikai kultúrát építeni, és nyissuk szélesebbre a szocialista pártot. Amiről akkor érvénytelenül szavazott ugyan a párt, de abból a szempontból eredményesen, hogy akik szavaztak, azoknak többsége velünk értett egyet. És akkor mi, akik azt gondoltuk, hogy itt valamit át kell alakítani, végül arra jutottunk, hogy bár meg lehetne vívni ezt a harcot a párton belül is, akkor járunk el korrekt módon, ha nem belső ellenzék-

ként tesszük ezt, hanem csinálunk egy új pártot.

– *Ez 2011-ben történt, amikor voltaképpen a semmibe léptek ki, az MSZP akkori elnöke azt is megakadályozta, hogy frakciót alakítsanak...*

– Sokat kaptunk minden irányból, de ma már ez nem számít. Mert mára, mindennek ellenére – nem azt mondom, hogy megszoktuk, mert az nem lenne igaz, és különösen az eleje nem volt könnyű –, a Demokratikus Koalíció nagyon szívós politikai munkával, mindenekelőtt terepmunkával megkerülhetetlen, a baloldalon a legnagyobb ellenzéki erővé vált. Mert amiben mi nagyon erősek voltunk mindig, és ma is azok vagyunk, az a terepmunka. A mi vezetőink, ideértve miniszterelnök-jelöltünket is, nemcsak konferenciákon meg workshopokon villognak, hanem az utcán is ott vannak, ha esik, ha fúj, és akkor is, ha provokátorokat küldenek rájuk, és találkoznak, beszélgetnek az emberekkel.

– *De csak amióta elindult az előválasztási kampány, előtte a DK politikusai is – hasonlóan a többi ellenzéki párthoz – jobban szerettek a Kossuth téren, a Parlament előtt vagy a képviselői irodaházban sajtótájékoztatókat tartani.*

– Azért ez nem pontosan így van...

– *Azt mivel magyarázza, hogy vidéken, a falvakban, a legnyomorúságosabb viszonyok között vegetáló borsodi vagy baranyai településeken sem tudnak a magyarországi ellenzéki pártok, közöttük a DK – kivéve bizonyos mértékig a Jobbikot – a Fidesz kihívói lenni, a mélyszegénységben*

élők, illetve a gettólétre kárhozottatott romák esetében a legkevésbé? És ez akkor is kérdés, ha történelmi tapasztalat, hogy a legkiszolgáltatottabbak a hatalomra szoktak szavazni.

– De ez nincs így, a Demokratikus Koalíció vidéken is erős, meg kell nézni az európai parlamenti választási eredményeket. Olyan helyen kaptunk szavazatot például a békési tanyavilágban, ahol nem mindenki kap. Tehát ahhoz, hogy idáig eljuttottunk, nyilván kellett a vidék is. Már a DK története is úgy kezdődött, hogy elindultunk országot járni. Minden fél évben meghatározott rend szerint jártuk az országot, egészen a legkisebb falvakig, én olyan helyeken is megfordultam, ahol korábban politikust még nem láttak. Fulókércsen például, nem tudom, mond-e ez a név valamit. Kis borsodi település, és autóztam három órát oda, három órát vissza, mert fontos volt, hogy eljusson oda a DK. Nyilván az elmúlt egy évben a járvány mindezt megnehezítette, de abban a pillanatban, hogy újra kinyílt az ország, Dobrev Klára is, Gyurcsány Ferenc is elindult, és ezt tesszük mindannyian.

– *Ennek lehet köszönhető, amit a Medián mért június elején, hogy a DK miniszterelnök-jelöltje, Dobrev Klára támogatottsága a falvakban nagyobb, mint Budapesten és a nagyvárosokban?*

– Magam is vidéki vagyok, bár a munka a fővároshoz köt. De utálok ezt a vidék-főváros szembeállítást. Egyet viszont biztosan tudok: a győzelemhez a főváros és a vidék együtt kell. Egyébként nem értem, miért a DK-ról beszélünk mi most, miközben nagyjából 2018 decembere óta,

kisebbségekkel, de alapvetően folyamatosan zajlik az ellenzéki együttműködés. Ami persze, nem vitatható, csak akkor tud erős lenni, ha a benne részt vevő pártok is erősek.

– *Ami személyesen önt illeti, kétségkívül e szerint az elv szerint politizál, amit a Facebook-profilja is mutat, ahol széles körű mezőben a következő felirat olvasható: „Közös lista, közös győzelem, közös Magyarország”.*

– De ez a DK esetében egyáltalán nem újdonság, hiszen megalakulásunk óta az a filozófiánk, hogy amint az Orbánnal szembeni világ sokféle, van benne jobboldali, balközép, liberális és zöldpárt is, úgy a mi pártunk is sokféle világnézet gyűjtőhelye, ezért is nevezzük koalíciónak. 2011 óta azt mondjuk, hogy Orbán Viktor megépítette az „egy a tábor, egy a zászló” világát, mi ezzel szemben azon dolgozunk nyolc-kilenc éve, hogy álljon föl vele szemben az „egy a tábor, de sok a zászló” világ. Tehát nem fogunk feloldódni ebben a közös ellenzéki együttműködésben, viszont kiegészítjük egymást. Legjobban persze annak örülnénk, ha az új magyar köztársaságban valódi verseny zajlana, hiszen ezek a pártok, amelyek egymással szövetségre léptek egy nagy, közös cél érdekében, rendkívül sok kompromisszumot vállaltak az együttműködésben, de most ezt szerintem helyesen tették. Ami a Fidesz oldalán van, nem mutatja meg a magyar társadalmat, csak egyetlen autokratikus akaratot, ezzel szemben ami a mi oldalunkon van, mivel mi sokan vagyunk sokféle, hűen tükrözi a magyar társadalom sokféleségét. Ezért bár ideális helyzetben, demokráciában a ver-

seny híve lennék, egy ponton túl rá kellett jönnünk, hogy az egymással versengő pártok maximum tizenöt-husz százalékot tudnak elérni, ami sajnos kevés az Orbán-rezsim leváltásához. És azért kell egyesíteni az erőinket, mert ezzel az antidemokratikus, mindenki mást elnyomó világgal szemben, amely csak a mögöttes álló kisebbséget képviseli, most már nem a jobb- és a baloldal áll szemben, hanem a demokraták világa, a demokrácia erői. Orbánéknak úgy van kétharmaduk, hogy többen szavaztak ellenük, mint mellettük, csak épp az ellenük szavazók szét voltak aprózódva. Tegyük persze hozzá, hogy amíg idáig eljutottunk, ahhoz egyes pártoknak azért be kellett járniuk egy hosszú utat, és komoly átalakulási folyamaton kellett átesniük.

– *Önről tudható, hogy nagyon sokáig elzárkózott a Jobbikkal való bármifajta együttműködéstől, és körömszakadtáig kitarított az álláspontja mellett, majd végül valahogy mégis megoldotta ezt önmagával. Hogyan?*

– Ennyire azért nem egyszerű.

– *Azért kérdezem.*

– Én azt a világot, amit korábban, 2018 előtt a Jobbik képviselt, ma is elutasítom. Látnom kell azonban, hogy – miközben ez a világ átköltözött más pártokba, most sokkal inkább a Fidesz és a KDNP környékén található meg – a mai Jobbik már nem az a Jobbik, ami korábban volt. Sem magatartásában, sem szóhasználatában. Nem azt mondom, hogy mindenben tökéletes, most is vannak... tudnak lenni olyan mondataik, amelyekre fölkapom a fejem. De ezt el kell mondjam, ők is tudják,

hogy én erre nagyon érzékeny vagyok, és talán nem árulok el kulisszatitkot, ha elmondom, hogy ilyenkor föl szoktak hívni, és akkor ezeket a kérdéseket megbeszéljük.

– *Ezt értsem szó szerint? Van önnek a Jobbikkal, a politikusaival egy ilyenfajta informális kapcsolata?*

– Egyetlenegy feltételem volt, hogy az ellenzéki szövetség legelső közös dokumentumában rögzítsük az emberi méltóság tiszteletét. Ez a pártomnak is feltétele volt, meg is történt. Azt persze tudni kell, hogy a múltból nyilván elő fognak jönni vállalhatatlan mondatok, és ezek nekem mindig nagyon nehéz pillanatok lesznek – és ezt meg is mondtam a jobbikosoknak –, mert én ezeket nagyon rosszul viselem. Miközben se a családomnak, se nekem ilyen típusú kötődésem nincsen, de annak a világnak, amelyik engem körbevesz, és aki abban nekem fontos, adok a véleményére. Egyébként megkérdeztem erről a környezetemet, és amikor az ismerőseim, barátaim is azt mondták, köztük Heller Ágnes is, hogy együtt kell működni, akkor nem azt mondom, hogy teljesen megnyugodtam, de megértettem, lehet, hogy van olyan, hogy valaki meg tud változni és meg tud javulni. És ezt el kell fogadni...

– *Akkor itt most meg kell kérdez-nem: az előterjesztő Fidesz által homofóbbá alakított, eredetileg pedofilellenesnek indult törvény Jobbik által való megszavazásáról mit gondol?*

– Azért ülünk más pártban, mert erről mást gondoltunk. Ugyanakkor elfogadom, hogy a Jobbik jobboldali pártként máshova teszi a hangsúlyt,

és tudom, hogy a törvénynek ezzel a részével ők sem értenek egyet. Mindazonáltal közös kormányzásunk elején ezt a részt közösen fogjuk kivenni a törvényből.

Visszatérve a politikai erők változásra való képességének kérdéséhez, egyvalami, helyesebben egyvalaki megváltozásában, illetve megjavulásában nem hiszek, és ez Orbán Viktor és az ő rendszere. Én nem hiszem, hogy azok az emberek, akik ma az úgynevezett nemzeti együttműködés rendszerének a részesei, mint például Láncki András, aki szerint a maffiaszerű működés nem kikiklás, hanem a rendszer lényege és alapja, azok meg tudnának változni. Hogy a hozzá kötődő gazdasági, no pláne kulturális „elit” – már abban is kételkedem, hogy a szó maga érvényes lehet az ő világukra – meg tudna javulni. Magam egyetlen olyan pillanatot sem tudtam nagyítóval sem felfedezni Orbán Viktor és a hozzá valamilyen módon kötődők politikai pályáján, ami ne a hatalomról szólt volna, annak megszerzéséről és bármi áron való megtartásáról. A hatalomért mindent, a hazájukat is hajlandók és képesek fölláldozni.

– *Tehát nem gondolja, amit sokan remélnék, hogy ha a Fideszben belül indul el valami hatalmi harc, akkor...*

– Sosem fog elindulni. Amíg Orbán Viktor bármilyen módon vezeti a Fideszt, addig nem fog, és az alatta tülekedő politikai világ – ebből kapunk ízelítőt, amikor Rogán Antal és Lázár János háborúzott egymással – egy dekával sem jobb nála. Voltak korábban ilyen reményeim, voltak ilyen beszélgetéseim is, hiszen ezeknek az embereknek egy részével én,

aki 1974-ben születtem, egy korosztályba tartozom...

– *Sőt, a derékhadnál fiatalabb.*

– '88–89-ben tizennégy-tizenöt éves voltam, akkor kezdtem a középiskolát. Szóval korábban nekem is voltak bizonyos illúzióim ezzel kapcsolatban. De az elmúlt jó tizenegy év olyan attitűdöt alakított ki náluk, pont azért, mert kétharmaduk volt, és egy rövid idő kivételével nem szorultak arra, hogy vitatkozzanak, tárgyaljanak, hogy egyrészt mélyen a zsigerekbe épült, sajátjukká vált a hatalmi arrogancia, másrészt elveszítették a képességüket a demokratikus vitára. Miközben ezzel ők is rengeteget veszítettek, mert szerintem azon az oldalon is van sok jó képességű politikus, akikkel fontos kérdésekben, például az oktatás jövőjéről vagy mondjuk a hadsereg ügyéről nagyon jó, értelmes szakmai-politikai vitákat lehetne folytatni. És nem hiszem, sőt az ellenkezője a meggyőződése, hogy ha fordítva van a kétharmad, tehát ha a demokratikus ellenzéknek van tíz-tizenegy éve arra, hogy mindenről maga döntsön, ne születnek volna olyan törvényjavaslatok, amelyekben a másik oldal elképzelései is helyet kaptak volna. Tehát miközben én el tudok más, az enyémtől eltérő véleményeket is fogadni, és tudok kompromisszumot kötni még a fideszes politikai világgal is, ők egész egyszerűen elzárkóznak attól, hogy bármire igent mondjanak, ami a mi oldalunkról jön. Erre a legjobb példa a pedofilelles törvény, aminek már az eredeti változatához is volt a DK-nak több módosító javaslata, én például azt javasoltam, hogy a katolikus egyháznak is legyen kötelező lefolytatnia a múltra visszame-

nőlegesen a részleges tényfeltárást. És nem azért gondolom így, mert bármi bajom lenne a katolikusokkal, hanem mert azt gondolom, ez a legkevesebb, ami jár az áldozatoknak, és amivel az államvalami kevés igazságot tud szolgáltatni nekik. Amire az volt a törvényt előterjesztő Selmeczi Gabriella válasza, hogy ő gyakorló katolikus, és kikéri magának, hogy én kollektív bűnösségről beszélek. Én kollektív bűnösségről? És ilyenkor az ember csak áll ott, és nem érti, miért nem lehet értelmesen ezekről a kérdésekről egy másik, amúgy jobb sorsra érdemes emberrel beszélni.

– *Amikor Dobrev Klára bejelentette, hogy elindul az ellenzék közös miniszterelnök-jelöltségéért az előválasztáson, akkor azt mondta: „Az lesz az én kormányprogramom, ami élvezi mindegyik párt támogatását.” Ön szerint létezik olyan kormányprogram, amelyet, ha élesben megy a játék, vagyis kormánykoalícióban, mindegyik párt, mondjuk, a Jobbik és a DK is feltétel nélkül támogat?*

– Máshogy nem is lehet! Hosszú ideje készül a közös minimumprogram, a közös ellenzéki kormányprogram, amelynek alapján majd kormányozni kell, és amihez az ellenzék megválasztott közös miniszterelnök-jelöltje, illetve később miniszterelnöke megpróbál többséget szerezni. Nyilván vannak, illetve lesznek ennek a programnak olyan pontjai, amelyek az egyes miniszterelnök-jelöltek politikai háttere, habitusa, általában a világról vallott nézetei és eddigi tapasztalatai alapján egyiküknél hangsúlyosabbak lesznek, a másiknál kevésbé. De biztosan észrevette, hogy Dobrev Klá-

ra, amikor miniszterelnök-jelöltként bemutatkozott, nem programpon-
tokról beszélt, hanem a szívügyei-
ről, számára illetve a DK számára
fontos ügyekről. És én nehezen tu-
dom elképzelni, hogy ez az öt pont,
amiről beszélt, a nyugdíjasok ügye,
az egészségügyi dolgozók ügye, a
családi pótlék ügye, a rezsimini-
mum és a panelprogram – nyilván
lesz még ezeken kívül több más apró
pont is – ne lenne elfogadható bár-
melyik ellenzéki párt számára, vagy
épp lenne, aki élesen szemben állna
vele. Viszont lesznek olyan ügyek,
mint például az oktatási rendszer
rendbetétele, illetve reformja, egy új
rendszer kiépítése – és még inkább
mindennek a hatása –, ami bőven
túlnyúlik egyetlen kormányzati cik-
luson, ezért ez konszenzus nélkül
nem megy, vagy ha menne is, nem
lehet sikeres. Most az ellenzéki ol-
dalon mindenki a finn modellt em-
legeti, de én biztosan nem vennék
mérget arra, hogy a vereséget el-
szenvedő Fidesz majd hirtelen bizo-
nyos kérdésekben konszenzuskere-
sővé és nyitottá válik. Vannak ezzel
kapcsolatban kételyeim.

– *Azon szoktak komolyan gondol-
kozni, hogy ha bekövetkezik, amiért
– feltételezzük jóhiszeműen! – vala-
mennyien legjobb képességeik szerint
dolgoznak, mi lesz utána? Hogyan
fog kinézni és hogyan fog működni az
a rendszer? Hogyan lesz képes vissza-
fordítani a mai ellenzéki pártokból
alakuló koalíció az országot a jog-
uralom és a liberális demokrácia út-
jára? Az elmúlt hónapokban megis-
merhettünk erről néhány koncepciót,
Vörös Imrét, Elek Istvánét, legutóbb
Kis János tette közzé a HVG-ben a
saját elképzelését... Tehát hogyan*

*képzelel el ezt a DK, vagy úgy is kér-
dezhetem, Vadai Ágnes? Ön szerint
mivel kell például kezdeni, mi legyen
a sorrend?*

– Biztos, hogy sem arról, hogy Va-
dai Ágnes, sem arról, hogy a DK,
sem arról, hogy az ellenzék hogyan
fogja ezt csinálni, nem fogunk be-
szélni nyilvánosan. És ennek nagyon
egyszerű oka van: a Fidesz a kéthar-
madával minden olyan lépést meg-
tesz, minden olyan beruházást előre
lepapíroz, amivel nemcsak a követ-
kező kormányt tudja megbénítani
ennek a munkának az elvégzésében,
hanem még az utána következőt is.
Tudok olyan beruházásról, aminek a
vége 2026, tehát túlnyúlik a követ-
kező cikluson is. Tehát a válaszom a
kérdésre az, hogy régóta folyik kö-
zös gondolkodás arról, hogy milyen
keretek között történjen meg a NER
lebontása. Én egy dolgot nagyon
megtanultam a politikában: amiről
folyton csak beszélünk, hogy majd
így lesz meg úgy lesz, abból biztosan
nem lesz semmi. Ehelyett sokat dol-
gozni csendben, a háttérben, hogy
összekovácsolódjon egy mindenki
számára minden szempontból el-
fogadható menetrend, és aztán azt
végre kell hajtani.

– *Még egy idézet Dobrev Klárától,
mondhatjuk úgy is, egy a szívügyei
közül: „A koalíciós kormány a hiva-
talba lépése után azonnal korrupciós
vészhelyzetet hirdet.” Ezt hogyan kell
elképzelni?*

– Nagyon fontos – nekem szemé-
lyesen is, mert mélységesen megve-
tem a korrump politikusokat, és még
attól is ideges vagyok, ha égve hagy-
ják a villanyt a közös szobákban –,
hogy a korrupció elleni küzdelem
ne maradjon egyszerű jelszó. Mert a

korruptió alapjaiban és gyökeresen mérgezi meg a magyar társadalmat, és nemcsak azért, mert általa könnyen jutnak óriási pénzekhez, vagyonokhoz és lehetőségekhez, akik ezért nem dolgoztak meg, hanem mert azzal, hogy mintát mutatnak, megrontják a jövő generációit is. A korruptió arra tanítja őket, hogy ha jobban lesz az egyik politikussal egyik vagy másik oldalon, akkor neked nem is kell teljesítményt nyújtani. És mi ezt a DK-ban nem tudjuk elfogadni. Tehát amiről Dobrev Klára beszél, az ennek a korruptióra és lopásra, a köztulajdon ellopására épülő világnak a felszámolása, illetve ennek az egyik eszköze. Ezeket az elképzeléseket jogilag mi kidolgoztuk, ezek körbe vannak bástyázva, számtalan ilyen elképzelés van, más pártok miniszterelnök-jelöltjétől is elhangzott közülük nem egy, és szerencsére abban is egyetértés van, hogy ez nem lehet pusztán szlogen. Mert nem hagyhatjuk örökül a következő generációkra azt, hogy ha nem vagy fideszes, akkor te itt nem boldogulsz, akkor neked itt esélyed sincsen semmire. Akkor neked elveszik a cégedet, és te jobban jársz, ha elmész külföldre. Ez nem lehet üzenet! Tehát ha meg akarjuk tartani a magyarságot Magyarországon, akkor világos, kiszámítható viszonyok kellene, világos, számonkérhető szabályokkal, amelyek mindenkire vonatkoznak, függetlenül attól, melyik oldallal szimpatizál és kire adja a voksát.

– *Gondolkozik-e a demokratikus ellenzék valamiféle árnyékkormány felállításán?*

– Hosszú politikai pályafutásom alatt azt is megtanultam, hogy a hí-

don akkor megyünk át, amikor oda érünk. Nekünk pillanatnyilag számos fontosabb dolgunk van.

– *És egyfajta közös szövevi stáb létrehozásán? Ami különféle kérdésekben a közös álláspontot tudná közvetíteni, közösen tudna reagálni, ezzel is demonstrálva a dolog komolyságát?*

– Én ezt nem vitatom, csak jelen pillanatban még nem tartunk ott. Ez most még egy másik folyamat. Az előválasztás erős logisztikai, politikai, lelki gyakorlat. Ezen úgy kell egymással rivalizálni az ellenzéki pártoknak, a miniszterelnök-jelötteknek és a pártok egyes jelöltjeinek, hogy mire október 23-án a végére érünk, addigra amit vállaltunk a választóink előtt, meglegyen: a közös miniszterelnök-jelölt, a közös lista és egyetlen közös jelölt minden választókerületben. Hogy utána a csapatokat, amelyek addig akár vitatkoztak is egymással, mert viták is lesznek, a végén egyesíteni tudjuk a közös cél érdekében. Aztán ha mindennek a végére értünk, mondom, október 23-án, akkor majd a közös miniszterelnök-jelölt és a pártelnökök, akik a többséget hozzák a miniszterelnök-jelölt mögé, és persze mi valamilyen nyien, akik addigra beállunk a közös jelöltjeink mögé, közösen eldöntjük, hogy mit tekintünk jó formának. Ezek között egy lehetséges út az árnyékkormány.

– *El tudja képzelni, hogy abban, illetve egy leendő koalíciós kormányban öné lesz a honvédelmi tárca?*

– Ismétlem, azt majd a miniszterelnök-jelölt és a pártelnökök döntenek el, milyen formában megyünk tovább.

– *De el tudná-e képzelni? Európában egyébként nem szokatlan, hogy nő tölti be ezt a posztot, ha jól emlékszem, Norvégiának, Svédországnak, Hollandiának is volt már női védelmi minisztere, az Európai Bizottság jelenlegi elnökéről, Ursula von der Leyenről nem is beszélve...*

– De ez még annyira messze van és addig még annyira sok feladat van, és ezt tényleg a miniszterelnök-jelöltnek és a pártelnököknek kell eldönteniük. Szeretném hangsúlyozni, mert ugye ez egy szövetség, hogy a miniszterelnök-jelölt megy elöl, nyilván, hiszen az ő arca lesz mindenhol a plakátokon, de mögötte szorosan ott megy a hat párt, és a hat párt nélkül nincs miniszterelnök. Ez nagyon fontos.

– *Ön biztos benne, hogy a megválasztott miniszterelnök-jelölt mögé a többi párt politikusai, beleértve a többi miniszterelnökjelölt-jelöltet is, könnyű szívvel és teljes erőbedobással fognak beállni?*

– Nem a miniszterelnök-jelölt személye, hanem a mögöttünk álló választói sokaság igénye számít egyedül, az ő igényük pedig az, hogy vezesse bárki az ellenzéki szövetséget – mi nyilván Dobrev Klárában hiszünk –, mindenki más álljon mögé. És ez a választói akarat nemcsak a miniszterelnök-jelölt személyére érvényes, hanem az egyéni képviselőkre is. Hiszen alapvetően minden a választókerületekben dől el.

– *Ön melyik kerületben indul?*

– Nincs választókerületem jelen pillanatban.

– *Miért nincs?*

– Így hozta a sors.

– *Ez mit jelent?*

– Ez annyit jelent, hogy nincsen jelen pillanatban választókerületem, ennyit jelent.

– *Ezek szerint listán számíthat előkelő helyre.*

– Majd ha összerakjuk a lista-összeállítás metódusát, akkor a saját pártunk ezt is eldönti. A miniszterelnökjelölt-választás második fordulója után, ami október 10-én lesz, marad jó két hetünk arra, hogy az egészét összerakjuk. Miután én végig részt vettem az ellenzéki egyeztetéseken, a legfontosabb eseményeken, ki merem jelenteni, hogy a hat ellenzéki párt képes október 23-ára befejezni azt a közös munkát, aminek eredményeképp előttünk fog állni mindaz, ami az én Facebook-oldalamon is olvasható: a közös lista, a közös miniszterelnök-jelölt és a közös jelöltek.

– *A következő kérdéseim a honvédelmi és rendészeti bizottság alelnökéhez, illetve a volt honvédelmi államtitkárhoz szólnak. Mit gondol a Honvédség főparancsnokának és helyettesének váratlan, előzmények és indoklás nélküli leváltásáról?*

– A hivatalos indok az volt, hogy lezárult a Magyar Honvédség életében egy korszak, és „az új műsorhoz új férfi kell”, olyan ember, aki ért a humánpolitikához, és vonzóvá tudja tenni a fiatalok számára a hadsereget.

– *De milyen korszak zárult le?*

– Én is sokat gondolkoztam ezen, de nem sikerült felfedeznem semmilyen új korszakot a Magyar Honvédség életében. Viszont ismerem a kinevezett új parancsnokot, Ruszin Romuluszt...

– *Ellene szavazott a meghallgatáson...*

– Államtitkár koromból ismerem őt, és onnan tudom, hogy nem foglalkozott soha a humánpolitikai területtel. Attól, hogy 2019 márciusától kezdve politikai pozíciókat töltött be a tárcánál, először miniszteri titkárságvezető volt, aztán humánpolitikai helyettes államtitkár, még nem lesz valaki humánpolitikai szakértő, főleg nem a hadseregben. Én egyébként azért szavaztam nemmel a ki nevezésére, amit akkor el is mondtam, mert „összepolitizálódott”.

– *Ezt hogyan kell érteni?*

– A katonákat mérhetetlenül tisztetem, és ha valaki egyenruhában jön a bizottsági ülésre, akkor én azt jelzésértékűnek veszem: ezzel kinyilvánítja, hogy nem politikus. Ezért nem teszek fel neki politikai kérdéseket, viszont elvárom, hogy ott üljön mellette a miniszter vagy az államtitkár. De a mostani parancsnok lecserélte az egyenruháját öltönyre, amikor miniszteri titkárságvezető majd humánpolitikai helyettes államtitkár lett, ezek ugyanis a NER-ben politikai posztok, politikai funkciók.

– *Most milyen ruhában jött az új főparancsnok a bizottsági meghallgatásra?*

– Természetesen egyenruhában. Csakhogy az nem működik, hogy a pozíció kedvéért fel-le vesszük az egyenruhát. És én ezt meg is mondtam neki, miközben a katonai pályafutása számomra pozitív volt. És azt kívánom, hogy tévedjek, de én már végignéztem néhányszor a Magyar Honvédségben, hogyan vettek magukra öltönyt jobb sorsra érde-

mes katonák, aztán hogyan öltöztek vissza egyenruhába, és az nem volt szép látvány.

– *Arról mi a véleménye, amit az új főparancsnok a programjáról, mondtott, például, hogy folytatni fogja az egyéni harcászati eszközök beszerzését, ami, gondolom én teljesen laikusként, a kézfegyvereket jelenti meg hasonlókat...*

– A parancsnoknak nincs ilyen programja, mert ezt nem ő dönti el. Ezek a vásárlások, amelyek egyébként minden ellenkező híreszteléssel szemben nem 2017-ben, hanem leginkább 2018-tól indultak el, nemcsak az egyéni felszerelésre vonatkoztak, hanem általában a Magyar Honvédség teljes technikájának cseréjére...

– *És ami része annak a vállalásnak, hogy Magyarország – amint Orbán Viktor annak idején, 2017-ben bejelentette – 2024-re meg fog felelni a NATO kétszázalékos GDP-arányos költségvetés feltételének.*

– Ez egy vállalás, ami alapvetően rendben is lenne, az utóbbi években az európai országok elkezdtek többet fordítani erre. Probléma csak akkor van, ha ezek a költségek átláthatatlanul, fejtellenül és rossz ütemben történnek, mint ahogyan ez a Magyar Honvédség esetében tapasztalható. Másrészt egyszerre nem lehet minden eszközt lecserélni, márpedig most nálunk ezzel próbálkoznak, mert nincs rá elég ember, nincs elég kiképzési idő, és közben el kell végezni a szokásos feladatokat is. Tehát ez nem olyan, mint egy lakásfelújítás, a hadsereg „renoválása” nem tud megtörténni két-három év alatt egy olyan kis országban, mint Magyaror-

szág, de máshol se nagyon. Hozzáteszem, 2011 és 2016 között az akkori Orbán-kormány a GDP egy százaléka alatt költött a hadseregére, tehát kevesebbet, mint „azelmúltnyolcév” bármelyik évében, és csak 2017-ben érték el újra az egy százalékot. 2018 után viszont egyrészt arra jöttek rá, hogy lepusztult laktanyákban lepusztult eszközökkel ez tovább nem fog menni, másrészt, és szerintem ez a fontosabb indíték, rájöttek, hogy a hadsereg, illetve a haderőfejlesztés lehet számukra az új stadion. Hiszen a honvédelmi beszerzésekkel kapcsolatos adatok kiadása bármikor megtagadható nemzetbiztonsági indokra való hivatkozással. Én például már sokadik alkalommal próbálkozom, most éppen a közigazgatási államtitkárnak írtam egy levelet a miniszter javaslatára... Aki, miután először ezt a levelet neki küldtem el, az államtitkárához küldött, mondván, forduljak hozzá, ha szerződéseket akarok megtekinteni. Ami nyilvánvaló: ezeket a szerződéskötéseket, illetve ezek jelentős részét ki szervezték a honvédelmi tárca alól.

– *Hova?*

– Jó kérdés.

– *A Miniszterelnökséghez?*

– A miniszterelnök döntése alapján ezek egy része, a haditechnika a Palkovics-féle Innovációs és Technológiai Minisztériumba került, a másik része pedig Maróth Gáspárhoz.

– *Ő kicsoda?*

– Ő a védelmi fejlesztésekért felelős kormánybiztos.

– *És a Miniszterelnökséghez tartozik?*

– Nagyon jó kérdés, hogy hova tartozik, mindenesetre egy német haditechnikai céggel néhány héttel előtte ő, Palkovics László miniszter és Orbán miniszterelnök tárgyalt. És én azt érzékelem, hogy gigantikus összegek kerülnek most lekötésre ezen a téren, és nemcsak ezen, hanem bőven a következő cikluson is túlnyúlóan. Amelyekkel az Orbán-kormány determinálni igyekszik a következő nem is egy kormány honvédelmi kiadásait, illetve korlátozni általában lehetőségeit.

– *Mekkora összeget jelent ez, milyen nagyságrendet?*

– Csak becsülni tudok: valahol három- és ötezermilliárd forint között.

– *Csak a honvédelmi beszerzések?*

– Igen, az nagyjából ekkora összeg.

– *És ez milyen időtávra vonatkozik?*

– Van, ami 2030-ig, van, ami 2026-ig, tehát ezek nem egyenszilárdságúak. Csak hogy érzékeltessem az elköteleződés nagyságát: a honvédelem jövő évi költségvetése ezermilliárd forint. Tehát ha ötezermilliárdról beszélünk, akkor az ötször a teljes jövő évi honvédelmi költségvetés.

– *Azt szokták mondani, hogy a fegyverbeszerzés a világ minden táján, talán még a leginkább korrupciómentes helyeken is a korrupció melegágya szokott lenni.*

– Ezért van szükség ezekben az ügyekben – elfogadva, hogy mindent nem lehet a nyilvánosság elé tárni – a legnagyobb átláthatóságra. A honvédelmi és rendészeti bizottságban például azért is ülnek a képviselők, akik valamennyien átestek nemzet-

biztonsági átvilágításon, hogy megtekinthessék a szerződéseket, és kontrollálják a beszerzés folyamatát. És ez nemcsak az eszközök beszerzését jelenti, hanem a hozzá kapcsolódó számtalan egyéb vásárlást, infrastrukturális beruházást, a karbantartást vagy a kiképzést. Sokszor nem is az eszköz a legdrágább, hanem a hozzá kapcsolódó infrastrukturális beruházások. Vagy mondok egy másik példát: hiába kérem már sokadszorra, hogy belepillanthassak a légvédelmi rakétarendszerről szóló szerződésbe, mindig nemleges választ kapok. Ennek a megvásárlására egyébként fölveltünk 130 milliárd forint hitelt a norvég államtól, miközben itthon nagy hanggal hirdetik, hogy az egészet a költségvetésből finanszírozzák. De akkor miért? Mi van emögött? Hogy van ez? Mindig elmondom, hogy én nem vagyok fegyverszakértő, nem voltam katona, és egy politikusnak nem is az a dolga, hogy tudja, hogy hogyan működik mondjuk egy önjáró löveg. Nekem ez nem dolgom és nem felelősségem. Az viszont igen, hogy ha meg van határozva kormányleosztás alapján, hogy mennyi a költségvetés, akkor ott a legtisztességesebb és legátláthatóbb konstrukcióban a katonai és biztonsági szempontból leghasznosabb eszközöket vásárolja meg az ország, és ez alá legyen támasztva számokkal. És ezeket a szerződéseket meg lehessen mutatni a honvédelmi és rendészeti bizottság bármelyik tagjának.

– *Értsem úgy, hogy ezek nem kivételes esetek? Ma az az általános gyakorlat, hogy a honvédelmi beszerzésekre vonatkozó szerződéseket az illetékes bizottság ellenzéki tagjai nem ismerhetik meg?*

– Igen. Ahogyan annak a Honvédelmi Minisztérium birtokában lévő Falcon business jetnek a beszerzéséről sem tudhatunk meg semmit, amivel Szijjártó szokott repülni, és amit katonai repülőgépnek titulálnak, miközben kormánygép. A kérdésekre, miért nem láthatom én ezeket a dokumentumokat, azt a választ kaptam, hogy „csak”, illetve hogy menjek el Kecskemétre, ott megnézhetem a gépet.

– *Van itt egy idézetem Orbán Viktortól, 2017-ben mondta, hogy „NATO-segítségtől függetlenül is ellenállni képes magyar haderőt fejlesztünk”. Ön szerint ez mit jelent? Hogyan kell ezt elképzelni?*

– Nincs ilyen, ez nem igaz, a kormányzati hivatalos álláspont sem ez. Valamennyi dokumentum arról szól, hogy Magyarország a védelmét egyfelől a hadseregére, az állampolgárai elkötelezettségére alapozza, másfelől a szövetségesi együttműködésre. Minden hivatalos dokumentum erről szól. De másképp nem is lehetséges, hiszen Magyarország, bárhogy csúdjuk-csavarjuk, még mindig csak egy tízmilliós ország.

– *Jó, ez irracionális, én értem, de törekvés sincs rá?*

– Nem lehet ilyen törekvés.

– *Nem függhet ezzel össze valami módon a kínai hadügyminiszter budapesti látogatása?*

– Én nagyon sok rosszat feltételezek a honvédelmi tárca vezetőiről, tényleg, és Orbán Viktorról is, de azt nem tudom elképzelni sem, milyen katonai típusú együttműködés lehetne Magyarország és a Kínai Népköztársaság között. Hiszen se-

hol nincs összekötő kapocs ezzel az országgal ezen a téren. A Kínával való katonai együttműködés értelmezhetetlen Magyarország számára. Értelmezhetetlen!

– *És Oroszországgal?*

– Nincsenek ilyen katonai együttműködések és hadgyakorlatok, nem tudnak lenni egy olyan országgal, amellyel mind az Európai Uniónak, mind a NATO-nak, fogalmazzunk így, ambivalens a viszonya. Tehát én ennek nem látom sem a jeleit, sem az alapját. Persze lehet, hogy tévedek. Mert azért fölvetődhet a kérdés, hogy ha valaki olyan hadsereget épít, amivel minden területen meg tudja magát védeni, és egyébként is másképp gondolkodik az adott szervezet értékeiről – ugye most teoretikusan beszélünk, hiszen Magyarország helye történelmileg és minden szempontból a NATO-ban és az Európai Unióban van –, akkor mit keres azokban a szervezetekben?

– *És ezt a kérdést egyre többen teszik fel Európában is.*

– Erre az én válaszom az, hogy nyilván figyelni kell az eseményeket, de szerintem nem a hadseregnél okoz problémát a kínai meg az orosz nyomulás. Ez nem katonai eszközökkel történik. A nagy truváj nem ott van, ez világosan látszik.

– *Hanem? Kifejtené ezt bővebben?*

– A nagy truváj a Nemzetközi Behatárolási Bankban van, Paksban van, a Fudan egyetemen van, a Budapest–Belgrád vasútvonalban van, a kínai vakcinában van. Ezek az országok megtanulták, hogy a mai világban fegyverrel nem lehet legyőzni és gyarmatosítani egy másik

országot, pénzzel és függőségi viszonyok kialakításával viszont nagyon is lehet. Hozzáteszem, kell hozzá egy olyan partner is, mint Orbán Viktor. De említhetném a letelepedési követvényt is, aminek tipikusan két erős iránya volt, Oroszország és Kína. Nemzetbiztonsági ellenőrzés nélkül átjáróházzá alakították Magyarországot. Ott nagyon sok ember ki-be császkált és kapott lehetőséget Magyarországon keresztül bejutni az Európai Unióba. De alapvetően a Fudan Egyetem 500 milliárdja, a Budapest–Belgrád vasút 500 milliárdja, a Paksi Atomerőmű több ezermilliárdja, ezek a hitelek olyan függőségi viszonyt alakítanak ki, ahonnan képtelenség szabadulni. Mert mi a fedezete ezeknek a hiteleknek? Mi a fedezete az 500 milliárdoknak meg a több ezermilliárdoknak? Föld? Mol? Vízkészlet? Nem tudjuk, hiszen nem ismerhetjük meg a szerződéseket. És ez a valódi nemzetbiztonsági kockázat!

– *Ezeket hogyan lehet elvinni?*

– Ki lehet termelni. Ahogy az ásványvizet szállítják egyik helyről a másikra, és Magyarország nagyon-nagyon gazdag vízben, és a jövőben az éghajlatváltozás miatt a nagy konfliktusok nem az olajért lesznek, hanem a vízért, mert víz nélkül nincs élet. Kőolaj nélkül mégiscsak megvoltak itt pár ezer évig az emberek, de víz nélkül nincs élet. Ezért is lenne nagyon jó tudni, hogy a különböző hitelszerződéseknek mi a fedezetük.

– *Végül szeretnék egy-két passzust felidézni a DK eredeti, 2017-ben született programjából, amelynek az Európai Unióról szóló, Tegyük*

otthonunkká Európát *című fejezetében a következő mondatok olvashatók: „Hosszú távú célunk az Európai Egyesült Államok megteremtése, közös Európai Alkotmánnyal, európai kormánnyal, kétkamarás parlamenttel, közös kül-, honvédelmi, szociális, gazdaság-, pénzügy- és adópolitikával. Mindennek jegyében következetesen kiállunk a közös európai politika és az integráció dinamikus elmélyítése mellett, elutasítunk minden olyan politikai kezdeményezést, amely közvetve vagy közvetlenül az integráció fékezését vagy az Európai Unió lebontását célozza. Az Európai Unió előtt álló lehetőségek közül az együttműködést szorosabbra fűző forgatókönyvet támogatjuk.” Mi kerülhet be mindebből a közös ellenzéki programba? Miközben egyre sűrűbben vagyunk kénytelenek szembesülni azzal, hogy ma már a magországok is feladni kényszerülnek a föderalizmussal kapcsolatos elképzeléseket és szép reményeket.*

– Meg kell értenünk és el kell fogadnunk, hogy a programokból, legyenek azok bármilyen előremutatók, csak azt és annyit tudunk megvalósítani, amihez és amennyihez többséget tudunk szerezni. Csak akkor tudja ezeket bárki hivatalos álláspontként képviselni, ha a többséget mellé tudja állítani. Ugyanakkor az Európai Unióban zajló folyamatok azért egy dolgot elég szépen mutatnak. Hús-huszonöt évvel ezelőtt nehezen volt elképzelhető, hogy uniós szinten beszéljünk például egészségügyi kérdésekről, és most, a pandémia idején, amikor egyes országokban a kórházak már nem bírták a terhelést, a németek azt mondták: befogadjuk a betegeit a kórházainkba. Amiből nem

következik persze, hogy már holnap közös egészségügyi politikája lesz az uniónak, de az igen, hogy az élet kihívásai arra kényszerítik az európai politikusokat mind az EP-ben, mind a nemzeti parlamentekben, hogy a határokon átnyúló problémák kapcsán – tipikusan ilyen és egyre inkább ilyen lesz a környezetvédelem ügye, és a pandémia idején hirtelen ilyenné vált az egészségügy – elinduljon egy közös gondolkodás.

– *Miközben elindul egy ellenkező irányú folyamat is, a járvány idején épp az elkülönülés, az országok bezárkózása, a határok lezárása.*

– Igen, de ezzel egy időben a korábbiaknál sokkal inkább megmutatkozott, mennyire fontos az együttműködés és az egymás közötti szolidaritás. Szerintem erről szól az Európai Unió: hogy a bajban megpróbálunk egymásnak segíteni, nyilván ki-ki vérmérséklete és lehetőségei szerint. De visszatérve a kérdésre, ami az ellenzéki pártok együttműködésére vonatkozott, illetve arra, hogy a benne részt vevő pártok elképzelései vagy épp a miniszterelnök-jelölti programok mennyire tudnak érvényesülni – és itt most megint visszautalnék Dobrev Klára „szívügyeire”: én nem tudom elképzelni a többi pártról, hogy ezekkel a „szívügyekkel”, mondjuk, egy nyugdíjkorrekcióval kapcsolatban, ami a nyugdíjasokat azon veszteségeikért kompenzálná, amit az elmúlt tizenkét évben kénytelenek voltak elszervezni, szembe mennének. Vagy hogy a családipótlék-emelés miatt, amire utoljára a Gyurcsány-kormány idején került sor, konfliktusba kerülnének egymással. És ugyanígy, szerintem az elszámoltatásról és a

korruptió felszámolásáról is lényegében ugyanazt gondolja valamenyeni miniszterelnök-jelölt: hogy igen, ezt meg kell tenni. A módjáról és az eszközeiről persze lehet és kell is eszmét cserélni, mert ennek majd ki kell ám állnia nem a Fidesz által elképzelt „jogállamisági” próbát – ez nagyon fontos! –, hanem az emberek igazságérzetének próbáját. Én azt gondolom, de nagyon őszintén, hogy nekünk nem szabad azok között a keretek között gondolkodnunk és mozognunk, amelyeket a Fidesz 2010 óta felállított. Nyilván figyelemmel kell lenni a folyamatosságra és az állandóságra, nem lehet felforgatni az emberek életét, különösen anélkül, hogy ezt velük megbeszéljék, hogy a várható történésekre és a következményekre felkészítsék őket – ez nagy tanulsága volt a mi kormányzásunknak. Az emberek elviselnek és elfogadnak gyakorlatilag mindent, ezt látjuk, tapasztaljuk most is, amikor az egyetemeket szervezi ki a kormányzat magánalapítványokba, viszont ugyanezek az emberek, akik most ezeket a döntéseket elfogadják, sőt, megszavazzák, ott fognak könyörögni az új miniszternek, hogy csinálja vissza. Ez így fog működni, ezt ismerem, ezt tudom, ezt megtapasztaltam, tehát ettől nem szabad megijedni és elbátortalanodni. Ami nagyon fontos, hogy tudjunk a döntéseink mögé állítani egy jó kompromisszumot, amire aztán alapozni lehet, és amit valamennyien jó szívvel tudunk képviselni. Ami nem azt jelenti, hogy mindenben a mi álláspontunk fog érvényre jutni.

– *A határon túli magyarok szavazati jogával kapcsolatban például biztosan nem. Vagy rosszul gondolom?*

– Ez egy nagyon súlyos vita. Mi azt gondoljuk, hogy ebben a formában ezt fenntartani nem lehet. Ez a DK határozott álláspontja, ugyanakkor van erre jó kompromisszumos megoldás is. Csak ha bennünk van ezzel kapcsolatban nyitottság, akkor azt gondolom, hogy más pártokban is kell hogy legyen nyitottság. Ha ki-ki beleásza magát a saját lövészárkába, akkor mindannyiunknak nehéz lesz közösen, koalícióban kormányozni. De azért hiszek abban, hogy nem így lesz, mert eddig sem így volt, hiszen, ha így lett volna, akkor nem jutottunk volna el addig, hogy most a közös listáról, a közös miniszterelnök-jelöltreől és a közös jelöltekről beszélgetünk. Ez egy nehéz folyamat, hiszen azért mi egymással versengő, rivalizáló pártok vagyunk, de sokkal több köt össze bennünket annál, mint a szembenállás Orbán rendszerével. A kezdet 2018-ban volt, amikor közösen léptünk fel a rabszolgatörvény ellen, és tart azóta is, egyre több beszélgetéssel és – igen! – termékeny vitával, mert úgy döntöttünk valamennyien, hogy kinyitjuk a szívünket és az agyunkat egymás felé. És bár továbbra is vannak dolgok, amiket nagyon másképp gondolunk, és ezekről nagyon szenvedélyesen tudunk vitatkozni, de sok alapvető kérdésben egyformát gondolunk a világról. Lehet, hogy az oda vezető utat még nem egyformán látjuk, de a végeredmény tekintetében már egyetértünk.